

Spesielle miljøtiltak i landbruket /SMIL-ordninga

**Lokale retningslinjer/strategiplan for Hægebostad
kommune**

Perioden 2020 -2023

Foto: Peder Austerud

Kort om SMIL-ordninga – bakgrunn og føremål

SMIL-ordninga vart overført fra fylkesmannen til kommunane i 2004. Kommunane mottekk ein årleg pott frå fylkesmannen der fylkesmannen prioriterar kommunar med god måloppnåelse, gjennomføringsevne og lokale retningslinjer der SMIL og RMP ses i sammenheng.

Utarbeidelse av lokale retningslinjer blir gjort ved i samarbeid med jordbruksdelen sine faglag lokalt – og godkjent av formannskapet.

Føremålet med ordninga går fram av § 1 i Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruksdelen:

«Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruksdelen er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbruksdelen kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruksdelen, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier.»

Sentralt regelverk:

- Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruksdelen med tilhørende rundskriv. Oppdatert versjon finnes til enhver tid på Landbruksdirektorets nettsider.
- Nasjonale mål – som td Vanndirektivet, Naturmangfaldslova mfl
- Regionalt miljøprogram
- Landbruksstrategi for Agder – verdiskaping gjennom jordbruk, skogbruk og bygdenæringer

Lokalt regelverk for Hægebostad

- Lokale retningslinjer for SMIL-midlar i Hægebostad kommune
- Innmarkbeite som Hægebostads prioritert areal gjennom RMP-ordninga
- Tiltaksmanual Hægebostad kommune – Regionalt tiltaksprogram for vannregion Agder 2016 - 2021(rullering påbegynt)
- Kulturminneplan 2020-2025 Hægebostad kommune

I tillegg vil mellom anna følgjande kjelder vere viktige:

- SEFRÅK/Askeladden, og kartdatabasen hjå miljøstatus.no
- Gardskartet med tilhøyrande basar, kilden hjå Nibio

Landbruket og landbruket sitt kulturlandskap i Hægebostad – tilstand og miljø-utfordringar

Aktivt jordbruk:

Hægebostad kommune er ein innlandskommune med eit forholdsvis aktivt og sterkt jordbruk. Jord- og skogbruk utgjer om lag 7,2 % av den totale sysselsettinga i kommunen (2018-tall). Landsnittet er omlag 3 %. Per 2018 har vi 64 søkjarar om produksjonstilskot. Det er grovförproduksjon og drøvtyggjarar som dominerer landbruksproduksjonen i Hægebostad kommune.

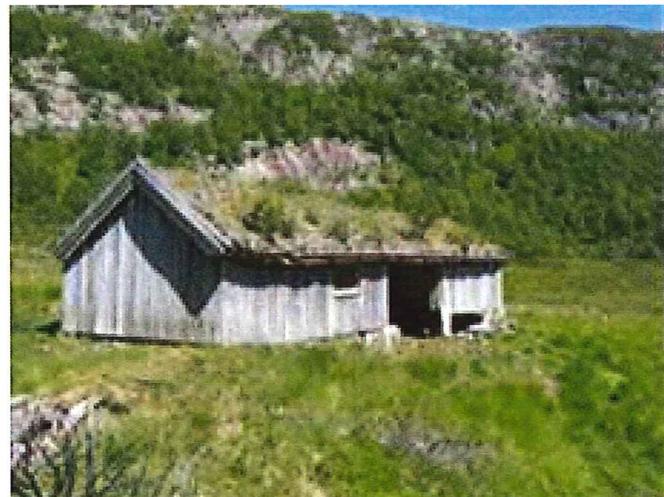
Attgroing:

Generelt er attgroing av beiter i både inn – og utmark eit aukande problem. Årsakane er i hovudsak; nedlagte bruk og mindre grad av sambeiting. I tillegg vil mjølkerobotfjøs gje mindre beittingsamtidig som gardane blitt færre og større – og leiger meir jord. Dette gjer at spesielt mindre beiter ikkje alltid vert brukt lengre. Sauehaldet har vore svært aktivt og stort frå gamal tid av. Dette har imidlertid endra seg forholdsvis mykje i løpet av dei siste 20 åra. Som følgje av dette gror heiene stadvis att – og beitet vert forringa for dei som er att. Andelen kjøttfe som brukar utmarka er aukande – og motverkar dette i viss grad.

Rik på kulturminner:

Kommunen har mange og kjente fornminner som til dømes Tingstaden, Snartemosverdet og ei lang rekke gravhaugar. Frå gamalt av vart det drive seterdrift på mellom anna Hekkfjell– og det finst og fleire nedlagte heiegardar. Det finst enno att gamle høyløer, seterbygningar og driftsbygningar som er meir eller mindre teke vare på – som Bryggesåhommen og Bulega. Ein finn og mykje spor i form av som til dømes steingjerder, rydningsrøyser, buvegar og jordkjellerar.

Bryggesåhommen 2006. Foto: O A Kvinnnesland

Avrenning til vatn:

Hægebostad kommune hører til vannområdet Lygna – og har gjennom arbeidet knytt til Vanndirektivet fått utarbeid eigen tiltaksmanual. For jordbruket sin del er mykje av arbeidet knytt til veiledning og kompetansebygging for betre og meir miljøvennleg utnytting av husdyrgjødsel – samt å betre dreneringstiltstanden på jordbruksarealet.

Bilete over; Lygne Foto: Peder Austerud

Bilete til høgre; Flaumen Synne Foto: Jimmy Birkeland

Flaumen Synne i 2015 råka mellom anna Hægebostad kommune hardt – og syner kor utsett mykje av det beste jordbruksarealet – som ligg i dalebotnen – verkeleg er.

I tillegg opplever ein stadig kraftigare nedbør – som utfordrer – og some tider øydelegg den dyrka jorda. Steinsetjing vil mellom anna kunne vere eit viktig tiltak for bevare dyrka jord i utsette områder. Opning av lukka grøfter som ikkje er tilfredstellande dimensjonert er ei anna tiltak.

Mål for SMIL-tiltaka

- Støtte tiltak som motverkar at jordbrukskaps kulturlandskap gror att. Dette gjeld både i jordbruksinnmark og gammal innmark knytt til gamle stølsområder på heia.
- Synleggjere og ivareta gamle kulturminner knytt til jordbrukskaps kulturlandskap som - som til dømes gravhaugar, rydningsrøyser, verneverdige bygg (ikkje freda), utelører – samt tilrettelegging for ferdsel mv
- Redusere forureining og erosjon frå jordbrukskaps
- Ivareta viktig biologisk mangfold

Prioritering av søknader

Hægebostad kommune har eit svært variert kulturlandskap, med lågland, heier og fjell. I tillegg er kommunen og svært rik på kulturminner. Kommunen ønsker å nytte SMIL-ordninga slik at ho ivaretar både kulturlandskap, kulturminner og sikrar aktiv landbruksdrift.

Følgjande søknader vil bli prioritert for perioden 2020-2023 – i denne rekkefølgja:

1. Tiltak som motverkar attgroing og fremmer beiting –som til dømes rydding og gjerding av gammal kulturmark som til dømes rundt gamle stølar.
2. Forureiningstiltak,- til dømes etablering av kantsoner, opning av lukka grøfter, steinsetjing og tiltak ved utegangerkveer for storfe.
3. Tiltak som tek vare på biologisk mangfold i jordbrukskaps kulturlandskap
4. Restaurering, rydding og synleggjering av gamle kulturminner med stor formidlingsverdi og verneverdige bygg. Legge til rette for ferdsel for allmenheten gjennom turvegar og skilting

Tiltak og tilskotsprosent

Det kan gjevast tilskot til tiltak som tek vare på natur – og kulturminneverdiar i kulturlandskapet samt til tiltak som reduserer forureningsfaren fra jordbruket. Tiltaka kan gjerast enkeltvise – eller komme som resultat av eit større samarbeidsprosjekt gjennom ordninga for Tilskot til planleggings og tilretteleggingstiltak.

I spesielle tilfelle vert det gjeve maksimalt tilskot. Dette vert då grunngjeve i vedtaket. Enkelte tiltak vil vere aktuelle for fleire tilskotsordningar – og dette vil påverke utmålinga av tilskotet – eks Kulturminnefondet, Innovasjon Norge og Vestenfjeldske bykreditts stiftelse.

Planleggings- og tilretteleggingstiltak

Tilskot til tiltak som legg til rette for større heilhetlige miljøprosjekt over større områder – f eks eit vassdrag eller ei gren. Prosjektet skal resultere i ein plan med konkrete tiltak – utarbeidd av eksterne konsulentar.

Dette er planleggings- og tilretteleggingstiltak som skal føre fram til gode og konkrete kulturlandskap og forureingstiltak over eit større område. Eks; turstiar, skjøtselsplanar, mv.

Dei aktuelle tiltaka i planen vil i neste fall kunne vere aktuelle for tilskot gjennom ordninganekuturlandskapstiltak og forureingstiltak.

Tilskotsprosen for denne ordningat; 50- 100 %

Kulturlandskapstiltak	Tilskotsprosent
Restaurere gammal kulturmark <ul style="list-style-type: none"> ○ Med spor av gamle driftsmåter som til dømes rydningsrøyser, steingjerder, buvegar, stølsområder, hustufter, gravhaugar – på områder der det er beitegrass i botnen. Det kan ikke gjevast tilskot til å opparbeide innmarksbeite på rein skogsmark. ○ Tilskot til gjerdning vert berre gjeve når det er rydding av gammal kulturmark samstundes. Det vert ikke gjeve tilskot til gjerdning av beiter som er i aktiv drift. 	30-70 %
Ivareta biologisk mangfold <ul style="list-style-type: none"> ○ Utvalgte naturtypar og prioriterte artar (eks; hule eiker, slåttemark, slåttemyr) ○ Tilskudd til tiltak som styrker pollinerende insekter <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tiltaka må utarbeidast i samråd med Fylkesmannen si miljøvernadeling som er behjelpelege med utarbeiding av skjøtselplan og tilskot til vidare drift ○ Fjerning av framande skadelege artar <ul style="list-style-type: none"> ▪ Til dømes Landøyde 	50-70 %
Vedlikehald og istandsetting av gamle kulturminner <ul style="list-style-type: none"> ○ som SEFRAK-bygg, gravhaugar, bu-vegar mv. ○ Bygningar som kan nyttast som bustad, hytte eller til annan drift vert lågt prioritert ○ Når det gjeld kostnads-krevjande bygg er det viktig å søke andre tilskots-kjelder som Kulturminnefondet og Vestenfjeldske bykreditts stiftelse <p>Tiltaka må gjerast i samråd med fylkeskonservator</p>	Inntil 50 %
Friluft og tilgjengelighet <ul style="list-style-type: none"> ○ Etablering og tilrettelegging av turvegar i landbrukets kulturlandskap 	Inntil 70 %

Forureiningstiltak	Tilskotsprosent
Tiltak som reduserer utslepp til vatn <ul style="list-style-type: none"> ○ Utbetring og supplering av hydrotekniske anlegg <ul style="list-style-type: none"> ▪ Eks gjenåpne bekkelukkingar ○ Erosjonssikre/steinsetje elve og bekkekanter - <ul style="list-style-type: none"> ▪ Steinsetjing er gode tiltak som det har vore gjeve ein del tilskot til i seinare år. Godkjente kostnader bygger på tidlegare tildelingar – og det vert ikkje teke hensyn til om søkjar har tilgang på eigen stein eller må kjøpe inn dette. ○ Miljøplanting – til dømes etablering av kantsoner mot vatn, omlegging frå åpen åker, og tiltak som reduserer utslepp frå veksthus ○ Tiltak for å redusere avrenning td fangdammar mv <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ordninga er lite brukt. Truleg mest aktuelt ved uteklever og foringplassar nær vatn. 	30- 50 % 30 – 50 %
Tiltak som reduserer utslepp til luft; <ul style="list-style-type: none"> ○ Dekke over eksisterande gjødsellager <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dette er svært kostnadskrevjande tiltak som gjeld få – og som det et så langt ikkje er gjeve tilskot til. ▪ Det vert lagt vekt at hovudformålet med tiltaket ikkje er manglande gjødsellagerkapasitet på grunn av dyretal– og det vert vurdert om det er eit tiltak som i staden hører inn under tilskotsordninga til Innovasjon Norge. 	inntil 50 %
Rensetiltak for å redusere utslepp av plantevernmidlar	Inntil 70 %

Vilkår

Søknadsvilkår:

Vilkår for å kunne søke tilskot gjennom ordninga går fram av § 3 i Forskrift om tilskot til spesielle miljøtiltak i jordbruket. Hovedpunktene er desse;

- Søkjar må anten ha landbruksproduksjon som oppfyller vilkåra for tilskot gjennom produksjonstilskotordninga – eller leige vekk areal til føretak som tilfredstiller dette kravet. Krav om skriftlig leigekontrakt.
- Søkjar må legge fram;
- Gjødselplan og sprøytejournal (fra eigen gardsdrift eller fra dei som driv jorda si gardsdrift)
- kart over all jord som føretaket disponerer der kulturminner, biologiske verdier og områder utsett for avrenning og erosjon er kartfesta – oftast tilstrekkeleg informasjon frå Gardskart hjå Nibio.

Det må søkjast på eige skjema – elektronisk – som en finn på Landbruksdirektoratet sine nett sider.

Vedtaksvilkår:

Det vil bli satt vilkår knytt til utførelse av tiltak etter behov -samt vedlikehald og drift i minst 10 år mv - jamfør § 3 i SMIL-forskrifta

Søknadsfrist:

Hovudsøknadsfristen er 1. oktober – då søknadene dannar grunnlag for neste års tildeling. Desse søknadene vil bli prioritere først påfølgande år. Elles er det forløpende hansaming så lenge det er midlar att.

Godkjenning av kostnadsoverslag:

Ein følger Fylkesmannen sine satsar så langt det føreligg. Elles tek ein utgangspunkt i tilsvarande saker – som til dømes steinsetjing av bekkar.

Dersom eit tiltak viser seg å vere såpass kostnadskrevjande og bra - at tilskotet overstig halve totalsummen for SMIL-tildelinga frå fylkesmannen – skal dette diskuterast med landbruksgruppa og vedtakast i Formannskapet . Elles vert midlande delt ut i form av delegerte vedtak.

